МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

КОБКО Євген Васильович - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ

ORCID: https:// orcid.org/0000-0002-3121-0823

УДК 342.9

DOI 10.32782/LAW.UA.2022.29

Констатовано, що мета представляє собою кінцевий, бажаний та необхідний результат, якого прагне досягти певний суб'єкт у відповідній сфері суспільних відносин.

Узагальнено, що мета забезпечення національної безпеки України має подвійний характер, адже воно спрямовано на охорону та захисту: по-перше, прав, свобод та інтересів людини і громадянина; по-друге, державного суверенітету, територіальної цілісності, а також інтересів країни на міжнародній арені.

Доведено, що ключовими завданнями забезпечення національної безпеки України є: створити дієву та ефективну систему суб'єктів забезпечення національної безпеки (розмежувати їх компетенцію та повноваження), налагодити взаємодію між ними, а також належним чином координувати їх діяльність; розробити систему заходів, що спрямовані на забезпечення національної безпеки на зовнішньому та внутрішньому рівнях, а також плани щодо їх реалізації; сформувати державну політику, яка дозволить належним чином реалізовувати заходи у відповідній сфері; розробити дієву нормативно-правову основу для регулювання суспільних відносин у відповідній сфері, а також створити умов для практичної реалізації норм права у відповідній сфері; модернізувати державну систему безпеки, зокрема продовжити цифрову трансформацію регіонів; створити чітко сформовану та зрозумілу систему пропаганди в країні, яка буде спрямована на підвищення рівня патріотизму, а також правової свідомості громадян; посилити військово-оборонну спроможність країни, зокрема шляхом покращення зовнішньої розвідки.

Ключові слова: мета, завдання, забезпечення, національна безпека.

Постановка проблеми

Забезпечення національної безпеки є складною за своє структурою та змістом діяльністю, яка має власну мету, досягнення якої вимагає вирішення важливих завдань, окреслення та розуміння яких має важливе теоретичне та практичне значення. Зазначене пояснюється тим, що мета відображає ідеальне передбачення результату діяльності, що виступає її регулятором. Ключовими особливостями мети, на думку вченого, є наступні: по-перше, мета є моделлю майбутнього результату, початковим образом, до якого рухається об`єкт; по-друге, мета виступає як варіант задоволення потреби, сформований з кількох альтернатив [1, с.385].

Стан дослідження

Окремі проблемні питання, пов'язані із забезпеченням національної безпеки України, у своїх наукових працях розглядали: М. Й. Варій, З. Є. Шершньова, С. Г. Бандурин, В.І. Білий, М.Ф. Криштанович, В. А. Ліпкан, М. М. Шевченко, О. С. Зозуля та багато інших. Втім, незважаючи на чималу кількість наукових здобутків, вчені фактично по за своєю увагою

залишили питання мети та завдань забезпечення національної безпеки в Україні.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є з'ясувати цілі та завдання забезпечення національної безпеки України. Задля досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі завдання: розкрити теоретичні підходи щодо визначення мети, як загальнонаукової категорії; узагальнити наукові думки з приводу завдань забезпечення національної безпеки в Україні.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна статті полягає у тому, що в ній, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, було встановлено мету, а також окреслено завдання забезпечення національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу

Будь-яка мета, пише Г. Шишкофф, – це репрезентована і бажана майбутнє подія або стан, здійснення яких є проміжним причинним членом на шляху до чогось; вона є антіципированим поданням (передбаченням) результату нашої дії. З нею погоджуються засоби, необхідні для її досягнення [2, с.497]. Л.Ф. Ільїчов у своїй філософській енциклопедії виходить із того, що дана категорія є елементом поведінки і свідомої діяльності людини, який характеризує передбачення в мисленні результату діяльності та шляхів його реалізації за допомогою певних засобів. Автори підкреслюють, що мета виступає як спосіб інтеграції різних дій людини в певну послідовність або систему. Аналіз діяльності як цілеспрямованої передбачає виявлення невідповідності між наявною життєвою ситуацією і метою; здійснення мети є процесом подолання цієї невідповідності [3, с.762].

Ю.П. Сурмін вказує, що філософія мети системи базується на тому, що мета не є результатом розумної діяльності системи. Це характерно тільки для деяких систем. Під метою системи розуміють певні переважаючі стани, до яких рухається система. Це можуть бути стани рівноваги або деякі функціональні дії системи та її перетворення до певних якісних станів [1, с.385]. Мета, відповідно до точки зору М.Й. Варій, – це те, чого прагне досягнути людина, для чого вона працює, долаючи труднощі й перешкоди, чого хоче досягти у своїй діяльності. Тому без мети не може бути свідомої діяльності. Цілі людської діяльності породжуються суспільним життям, умовами, у яких живе людина, і залежать від ролей, які вона виконує, суспільних доручень, від її розвитку та індивідуальних особливостей. З одного боку, мета й мотиви спонукають кожну людину до діяльності, визначають її зміст і способи виконання, а з іншого – вони й формуються у процесі діяльності під впливом умов, за яких ця діяльність відбувається. У процесі діяльності виникають і розвиваються нові потреби та інтереси, ідеали та переконання тощо [4]. З.Є. Шершньова у своїх працях пише, що мета – це один з елементів поведінки та свідомої діяльності людини, що характеризується передбаченням, уявленням наслідків діяльності, шляхів досягнення бажаних та необхідних результатів за допомогою певного переліку засобів. Категорія «мета» має багато тлумачень, наприклад, як мотив, бажання, напрямок, спосіб. В управлінні мета має також багато визначень, найчастіше її розуміють, як випереджувальну ідею, що оцінена як можлива для здійснення. Практичний бік визначення цілей полягає в орієнтації на інтеграцію зусиль і за її допомогою об'єднання різнобічних дій як окремої людини, так і організації в цілому в певну упорядковану систему або процес. Мета – вихідна позиція, що визначається системою взаємовідносин між суб'єктом і об'єктом управління, оскільки їхні взаємозв'язки характеризуються діалектикою мети, засобу та результату [5, с.205].

Отже, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства можемо констатувати, що мета являє собою кінцевий, бажаний та необхідний результат, якого прагне досягти певний суб'єкт у відповідній сфері суспільних відносин. Таким чином, мета забезпе-

чення національної безпеки України має подвійний характер, адже воно спрямовано на охорону та захисту: по-перше, прав, свобод та інтересів людини і громадянина; по-друге, державного суверенітету, територіальної цілісності, а також інтересів країни на міжнародній арені.

Задля досягнення вказаної мети необхідним є вирішення низки завдань. Етимологічно завдання – це те, що потребує виконання, вирішення [6, с. 175]; це все, що задано або що задається: запитання для вирішення, загадка, урок [7, с. 572]. В.В. Шилов та С.Г. Бандурін переконливо доводять, що завдання – це також цілі, втім вони є значно меншими за обсягом та більш чітко визначеними. Так, якщо мета (цілі) мають стратегічний характер, то завдання – тактичний, оскільки саме завдання впливають на обрання форм, способів та методів дії (поведінки) суб'єктів, що їх виконують. Слідуючи такою логікою, можна констатувати, що кожне окреме завдання може слугувати проміжною метою, для досягнення якої вибудовується власна система завдань. Тобто завдання завжди є похідними від мети, а мета задається суб'єктивно, виходячи із соціальних потреб. Інакше кажучи, щоб досягнути поставленої мети, необхідно розв'язати ряд завдань [8, с.49].

Тож, завдання – це своєрідні мікроцілі, послідовне та комплексне досягнення яких є обов'язковим на шляху до кінцевої мети. Так, розкриваючи завдання забезпечення національної безпеки варто вказати точку зору В.І. Білого, який аналізуючи Стратегію національної безпеки в Україні дійшов до висновку, що до вказаних завдань необхідно віднести [9, с.97]: забезпечення суверенітету та цілісності вітчизняних територій; ефективне управління розвитком економічної сфери, проведення незалежного та соціально-орієнтованого економічного курсу; подолання науково-технічної та технологічної залежності України від зовнішніх джерел; забезпечення на території України особистої безпеки людини та громадянина, його конституційних прав та свобод; удосконалення системи державної влади, місцевого самоврядування та вітчизняного законодавства, формування гармонійних міжнаціональних відносин, укріплення правового порядку та збереження соціально-політичної стабільності суспільства; забезпечення неухильного дотримання законодавства всіма громадянами, посадовими особами, державними органами, політичними партіями, громадськими та релігійними організаціями; забезпечення рівноправного співробітництва України, передусім з провідними державами світу; підйом та підтримка недостатньо високому рівні військового потенціалу держави; укріплення режиму нерозповсюдження зброї масового знищення; прийняття ефективних заходів з виявлення, попередження та припинення розвідувальної діяльності іноземних держав, спрямованих проти України; докорінне поліпшення екологічної ситуації в країні [9, с.97].

М.Ф.Криштанович до переліку ключових завдань забезпечення національної безпеки відносить такі:

- здійснювати моніторинг, який має надавати об'єктивний та всебічний аналіз і прогнозування, спостереження та системну оцінку стану національної безпеки та загроз й небезпек національній безпеці України;
- організовувати ефективну роботу державної системи забезпечення національної безпеки щодо реалізації комплексу заходів, які мають бути спрямовані на попередження, виявлення та нейтралізацію загроз і небезпек національній безпеці України;
- здійснювати контроль за розробленням, створенням, розвитком, використанням, експортом та імпортом сучасних технологій, засобів та систем національної безпеки через їх сертифікацію і ліцензійну діяльність;
- проводити необхідну протекціоністську політику щодо виробників технологій, засобів і систем безпеки на території України та за її межами і вживати заходів із захисту внутрішнього ривку від проникнення на нього неякісних продуктів у сфері безпеки;

- сприяти наданню суб'єктам державного управління належного доступу до світових ресурсів забезпечення безпеки;
- формулювати і реалізовувати державну політику у всіх сферах національної безпеки України;
- організовувати розроблення державних програм для забезпечення національної безпеки України, які мають сприяти об'єднанню зусиль державних і недержавних організацій у цій сфері [10, с.250].

До основних завдань системи забезпечення національної безпеки, на переконання В.А. Ліпкан, можна віднести наступні [11]: захист конституційних прав, свобод та інтересів громадян України; захист конституційного ладу, державного суверенітету, територіальної цілісності, недоторканості державного кордону, науково-технологічного і оборонного потенціалу країни; реалізація державної політики національної безпеки; ведення активної розвідувальної, контррозвідувальної і оперативно-розшукової діяльності з метою забезпечення національної безпеки через здобуття необхідної розвідувальної, контррозвідувальної і оперативно-розшукової інформації для відпрацювання стратегічних, тактичних і оперативних рішень в сфері управління національною безпекою та вироблення механізмів їх реалізації; виявлення, запобігання і припинення розвідувальної та іншої, спрямованої на нанесення шкоди національній безпеці України, діяльності спеціальних служб, а також окремих осіб чи організацій; виявлення, запобігання і припинення тероризму та іншої діяльності, спрямованої на насильницьку зміну конституційного ладу, порушення територіальної цілісності та недоторканості державних кордонів України; моніторинг (спостереження, оцінка і прогноз) стану національної безпеки у зв'язку із впливом загроз та небезпек як зсередини, так і ззовні країни; геополітичне моделювання поведінки партнерів по системі безпеки при реалізації загрози або небезпеки; недопущення проникнення до системи управління СНБ структур промислового шпіонажу, представників організованої злочинності; протидія технічному проникненню на об'єкти особливої важливості з метою вчинення злочинів, проведення диверсійно-терористичної та розвідувальної діяльності; виявлення, попередження та припинення можливої протиправної та іншої негативної діяльності суб'єктів системи забезпечення національної безпеки зсередини системи їй на шкоду; захист громадян України за її межами; забезпечення збереження державної таємниці; організація демократичного цивільного контролю за функціонуванням СЗНБ тощо [11].

Окремі автори, наводять наступний перелік ключових завдань у сфері забезпечення національної безпеки, зокрема [12; 13]: захист недоторканості національних цілей забезпечення безпеки, їх носіїв та гаранта на протязі всього періоду їх юридичної дієвості; визначення форм взаємодії між суб'єктами забезпечення національної безпеки; визначення форм взаємодії між різними підсистемами системи забезпечення національної безпеки; відбір і композиційна побудова впливу на систему міждержавних відносин на кожному етапі досягнення цілей державної політики забезпечення національної безпеки; організація функціонування системи забезпечення національної безпеки в цілому; прийняття державно-управлінських рішень; відповідальність за прийняті рішення [12; 13]; впровадження системи демократичного цивільного контролю над Воєнною організацією та правоохоронними органами держави; впровадження системи інформаційно-пропагандистського супроводження державної політики забезпечення національної безпеки; спостереження за проявами міжнародного тероризму; виявлення зовнішніх небезпек, загроз національним інтересам та дестабілізаційних чинників; виявлення внутрішніх небезпек, загроз національним інтересам та дестабілізаційних чинників; оцінювання загроз національним інтересам; виявлення причин виникнення загроз національним інтересам та прогнозування наслідків їх прояву; вжиття заходів щодо захисту державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості кор-

донів; охорона державного кордону, повітряного простору держави та підводного простору в межах територіального моря України; вжиття заходів щодо запобігання воєнному конфлікту [12; 13]; вжиття заходів щодо стримування розв'язання воєнного конфлікту та недопущення його переростання в локальну або регіональну війну; розроблення концепцій, доктрин, стратегій і програм у сфері національної безпеки; планування і вжиття конкретних заходів щодо протидії та нейтралізації загроз національним інтересам; розробка державної ідеології, ідеології державотворення та ідеології національної безпеки; спільне проведення планових та оперативних заходів у межах міжнародних організацій і договорів у галузі безпеки; участь у дво- та багатосторонньому співробітництві в галузі безпеки, якщо це відповідає національним інтересам України; підготовка сил і засобів силових елементів системи забезпечення національної безпеки до застосування їх за призначенням; прискорення процесу делімітації та демаркації кордонів України; виконання державних програм модернізації наявних і розроблення та впровадження новітніх зразків військової техніки та озброєнь [12; 13].

Висновок

Тож, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, вважаємо, що ключовими завданнями забезпечення національної безпеки України є:

- створити дієву та ефективну систему суб'єктів забезпечення національної безпеки (розмежувати їх компетенцію та повноваження), налагодити взаємодію між ними, а також належним чином координувати їх діяльність;
- розробити систему заходів, що спрямовані на забезпечення національної безпеки на зовнішньому та внутрішньому рівнях, а також плани щодо їх реалізації;
- сформувати державну політику, яка дозволить належним чином реалізовувати заходи у відповідній сфері;
- розробити дієву нормативно-правову основу для регулювання суспільних відносин у відповідній сфері, а також створити умови для практичної реалізації норм права у відповідній сфері;
- модернізувати державну систему безпеки, зокрема продовжити цифрову трансформацію регіонів;
- створити чітко сформовану та зрозумілу систему пропаганди в країні, яка буде спрямована на підвищення рівня патріотизму, а також правової свідомості громадян;
- посилити військово-оборонну спроможність країни, зокрема шляхом покращення зовнішньої розвідки.

Література

1. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.

2. Философский словарь: Основан Г. Шмидтом. — 22-е новое, переработ. изд. под ред. Г. Шишкоффа / Пер. с нем. / Общ. ред. В. А. Малинина. М.: Республика, 2003. 575 с.

3. Философский энциклопедический словар / Гл. редакция: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов М.: Сов. Энциклопедия, 1983. 840с.

4. Варій М. Й. Психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Центр учбової літ., 2007. 288 с. URL: https://pidruchniki.com/19991130/psihologiya/psihologiya

5. Шершньова З. Є. Стратегічне управління : підруч. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : КНЕУ, 2004. 699 с.

6. Ожегов С.И. Словарь русского языка /Под ред. Н.Ю.Шведовой. М.: Рус. яз., 1984. 797 с

7. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка. – М.: Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1956. Т. 1. 700 с.

8. Бандурин С. Г. Публичность как принцип уголовного судопроизводства и его действие в стадии возбуждения уголовного дела: дисс. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Саратов, 2004. 209 с.

9. Білий В.І. Михальчук В.М. Основні напрями забезпечення національної безпеки держави / Інвестиції: практика та досвід № 17/2021 URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/17_2021/17.pdf

10. Криштанович М. Ф. Механізми державної політики України щодо забезпечення національної безпеки / М. Ф. Криштанович // Публічне управління та митне адміністрування. 2019. № 3 (22). С. 248-253

11. Ліпкан В. А. Національна безпека України: [навчальний посібник] / В. А. Ліпкан. [2-ге вид.]. К.: КНТ, 2009. 576 с

12. Зіневич О. Пріоритети та реформування системи забезпечення національної безпеки України в сучасних умовах. Сайт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел». URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2019/11/part_1/45.pdf

13. Шевченко М. М., Зозуля О. С. Системи забезпечення національної безпеки адаптивного та креативного типів: порівняльний аналіз. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 16. С. 125–129

SUMMARY

It is stated that the goal is the end, desired and necessary result, which seeks to achieve a certain subject in the relevant field of public relations.

It is generalized that the goal of ensuring the national security of Ukraine is twofold, as it is aimed at protection and defense: first, the rights, freedoms and interests of man and citizen; secondly, state sovereignty, territorial integrity, and the interests of the country in the international arena.

It is proved that the key tasks of ensuring the national security of Ukraine are: to create an effective and efficient system of subjects of national security (delimit their competence and authority), to establish interaction between them, as well as to properly coordinate their activities; develop a system of measures aimed at ensuring national security at the external and internal levels, as well as plans for their implementation; to form a state policy that will allow the proper implementation of measures in this area; to develop an effective regulatory framework for the regulation of public relations in the relevant field, as well as to create conditions for the practical implementation of law in the relevant field; to modernize the state security system, in particular to continue the digital transformation of the regions; to create a clearly formed and understandable system of propaganda in the country, which will be aimed at increasing the level of patriotism and legal awareness of citizens; strengthen the country's military and defense capabilities, in particular by improving foreign intelligence.

Key words: purpose, tasks, provision, national security.